

Flyv højt, vor sang, på stærke vinger...

Forårets konfirmationer nærmer sig. Forfattere af lejlighedssange spidser pennen.

Men den enestående danske kultur at skrive og synge lejlighedssange er truet, fordi generationerne ikke mere kender de samme melodier.

Den danske lejlighedssang er et enestående fænomen, så dansk som rødgrød og Storm P. Traditionen findes ikke i andre sprogområder.

Vi burde være lige så stolte af vores lejlighedssange som af vores sportsfolk, men renomméet er ødelagt af de strømme af halvgode og vitaminfattige købesange, som har hærget vores fester i generationer. Genren har fået et komisk skær. Og nu er den nye trussel, at ældre og yngre generationer ikke kender de samme melodier.

Det dårlige renommé er uretfærdigt. Der er igennem flere hundrede år digtet mængder af løsslupne, vittige, kærlige og velskrevne sange, som fortjener respekt og anerkendelse som den originale digtekunst, den er. Det er på tide at 'rakke op' som Benny Andersen siger.

I Middelalderen sang man både ved adelens hoffere og ude blandt folk en blanding af ømme/dramatiske kærlighedssange og grovkornede skæmteviser. De sidste fremkaldte bølger af latter og peger direkte frem mod senere tiders festsange. Et eksempel er en lang vise om "Den store Krage", som bliver skudt ned af jægeren og pillet fra hinanden og brugt til alt muligt.

Af Røven gjorde jeg et Saltmadsfad
Kom hid, Kammerater
Tag Jer et Styk' Mad!

I Renæssancen flytter mennesket ind i midten af Skaberværket. Det skubber ikke Gud til side, men åbner et mægtigt rum for en verdslig side af tilværelsen med fest og farver, kunst, musik, teater og studier af kloden og dens fænomener. 100 år senere, i barokken, er **Thomas Kingo** en digter, der spænder over hele feltet, fra spøjse lejlighedsdigte til grandiose salmer. Det sidste skriver han tit på kendte melodier, for så ved han, menigheden kan synge med. Det er vigtigt i forhold til begrebet lejlighedssange, for det er netop typisk for denne genre: Man skriver ny tekst på en kendt melodi. "Sorrige og Glæde" er skrevet til en dansemelodi.

Den første digter, der lever af at skrive på dansk, er lejlighedsdigter. Han hedder **Anders Bording**, er født i Ribe og bliver som alle boglige drenge uddannet teolog. Men det fag interesserer ham ikke; da han på et tidspunkt senere i livet bliver nødt til at tage et præsteembede, nægter han at prædike. Det må en anden gøre.

Han elsker derimod at skrive, let og flydende om alt og til alle. Han bliver ansat som huspoet ved et hof i Skåne, hos adelsmanden Thott.

I 1666, seks år efter enevældens indførelse, beder Frederik III og hans rådgivere den ivrige digter om at udgive en månedsavis. Det bliver **Den danske Mercurius**, Danmarks første avis, som Anders Bording skriver og udgiver til sin død 11 år senere. Avisen er i alle årene skrevet på vers!

I samme periode knitrer det i mange andre begavede penne. En af periodens hyppigste frembringelser er **smædevers**. De breder sig som en steppebrand, og der lovgives omkring det: Smædevers skal være navngivne, ellers kan det koste bøder. Er et smædevers rettet mod kongen, kan det koste hovedet. Nogle har karakter af lange brevvekslinger, men mange er korte, bliver digtet i nuet og i nattens mulm og mørke fæstnet på offerets port, så at morgenens tidlige forbipasserende kan fryde sig over det frække indhold, lære det udenad og sige det videre ude i byen.

Vi kan med andre ord spore fænomenet lejlighedsdigtning 3-400 år tilbage. Springer vi frem til slutningen af 1700-tallet, finder vi hele sangbøger af friskdigtede sange. De er skrevet til brug i en af de mange selskabelige og litterære klubber, der efter engelsk forbillede er knopskudt rundt om i landets større byer. Blandt de mange forskellige forfattere finder vi **Jens Baggesen**, **Knud Lyhne Rahbek**, **P. A. Heiberg** og senere **Adam Oehlenschläger**. Sidstnævnte skriver ikke kun en sang til fejring af sin klubs jubilæum, men også det, man kunne kalde en “vandresang”, et digt der kan tages frem igen og igen ved festlige lejligheder. Det beskriver i otte ligefremme vers, hvad en ung mand skal gøre, for at et samleje kan blive vellykket.

Dig vil jeg give en Idë
om hvordan Manden sig bør te.
Læg hende i en seng så lun
hver Pude fyldt med Edderdun.

Derpaa du fra hinanden slaar
de tvende marmorhvide Laar
og blusser heftigt hendes Kind
stik Fingeren en Smule ind.

O.S.V.

I 1790 skriver en tysk hofkapelmester, **J.A.P. Schultz**, en anbefaling til kongen og tidens politikere, bl.a. bondefrigørelsens fædre **Reventlow** og **Bernstorff**, der konstaterer, at et land uden en ordentlig musik- og sangkultur er som en hær uden musikkorps – underforstået: en krig kan ikke vindes uden piber og trommer i front. Han taler ikke kun om salmer og kirkemusik, han taler om bondesange, borgersange, familiesange og soldatersange. Det vigtigste er det lystfyldte og muntre.

Schultz' anbefalinger går ubeskåret ind i den nye skolelovgivning i 1814, så da folk som **Kristen Kold** og **Grundtvig** tager fat på at danne højskoler i 1840'erne og frem, så ved de, at de kommende elever måske ikke er bogligt stærke, men *synge* det kan de. Og da Højeskolesangbogen tager form i slutningen af 1800-tallet, så er den fyldt med sange af mange slags, herunder mere end 100 sange skrevet til lejligheder og begivenheder som indvielsen af en ny bygning, et sommerstævne på Himmelbjerget eller afsked med en videnskabsmand, der skal til Vestindien (“Langt højere bjerge...” af Grundtvig).

I byerne er det ikke ualmindeligt at købe en færdigskrevet sang hos den lokale bogtrykker eller papirhandler. De er som regel affattet i et nydeligt og anonymt sprog, der ikke generer nogen, men kan bruges til at fastholde den vedtagne norm for afvikling af bryllupper, runde fødselsdage, jubilæer og begravelser. Snart kommer konfirmationssangen til, endnu en dansk specialitet.

Men ude på landet er der generation efter generation talentfulde kvinder og få mænd, der for en ringe betaling påtager sig at skrive til egnens lokale behov. **Evald Tang Kristensen** trasker Vestjyllands heder tynde i sin indsamling af folkelige frembringelser. Han træffer folk som **Sidsel Jensdatter**, **Mette Skrædder**, **Mette Lysgaard** og mange andre, som villigt synger deres lange sørgmuntre sange for ham. Også **Svend Grundtvig** er en flittig indsamler.

Springer vi frem til vor tid, så er der i de fleste familier en tante Gerda eller onkel Svend, der er kendt som familiens bedste sangskriver. Man imødeser deres frembringelser, for der er jo hver gang

tale om en verdenspremiere. **Kamma Kristensen** i Thisted er kendt som egnens muntreste kone, og hun har skrevet sange til alt og alle hele livet. Da hun selv fyldte 85, ville hun være sikker på mindst en sang af god kvalitet – og så skrev hun den selv. Her det første og næstsidste vers:

Jeg bærer min alder med ynde
Fortæller jeg dagligt mit spejl
Endskønt jeg da godt kan begynde
At se et par småbitte fejl.

Jeg nyder at se på de drenge
Jeg møder hver dag på min vej.
Gu' ved hvorfor stemningen stiger,
Når drengene smiler til mig.

Også **Halfdan Rasmussen** skriver selv, da han og **Esther Nagel** fejrer sølvbryllup. Han skriver på "Den gamle gartners sang", som Gustav Winkler gjorde udødelig. Her bliver det til "Den gamle partners sang". Andets vers er hudløs selverkendelse:

Hun blev gift i treogfyrre
med en arbejdsløs poet
som var mindre end de større
altså sådan fysisk set.
Men hans ydre så hun bort fra
da hun sjældent så ham forfra.
Han slog til, men hun slog først
mens hun slukkede hans tørst:
*Tag en snaps når det er solskin
tag en dram når det er gråt.
Gør den ikke fyren kvik
så gør den fanden ta mig godt.*

Til trods for de stolte traditioner, er den danske lejlighedssang truet. Den store middag ved det fælles bord er ikke mere normen i alle samfundslag. Yngre generationer kender ikke den danske sangskat, som de ældre har båret med sig. Fra 70-erne frem blev det almindeligt, at børn lærte sange i børnehaverne, men ikke videre op i skolesystemet. De kan med andre ord "Mariehønen Evigglad", mens de voksne fortsat digter på "I skoven skulle være gilde". Man prøver Kim Larsen, men han er ikke god til fællessang. Så hellere "Om lidt er kaffen klar". Skal Danmark fortsat synge *live* og i fællesskab? Jatak.

God vind til alle jer, der nu skal til at skrive konfirmationssange. Måtte rimene svæve fristende om jeres penne.

Ebbe Preisler